

АНАЛІЗ СТАНУ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

О.М.Потишняк, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведено аналіз стану ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки в Миколаївській області. Проаналізовано рівень виробництва та реалізації насіння соняшнику та продуктів його у переробки 2000-2004 рр. Зроблено висновки щодо шляхів подальшого розвитку галузі з урахуванням формування цивілізованого регіонального ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки.

В статье приведен анализ развития рынка семян подсолнечника и продуктов его переработки в Николаевской области. Проанализирован уровень производства и реализации семян подсолнечника и продуктов его переработки в 2000-2004 гг. Сделаны выводы о путях дальнейшего развития отрасли с учетом формирования цивилизованного регионального рынка семян подсолнечника и продуктов его переработки.

Одним із ключових індикаторів розвитку системи Миколаївської області є виробництво олійних культур. Їх насіння виступає унікальною сировиною для отримання харчових та технічних олій. За обсягами посівних площ олійні культури поступаються лише зерновим. Домінуюче місце серед них належить соняшнику, частка якого у структурі виробництва олійних культур перевищує 88%.

За ґрунтовими і метеорологічними умовами територія Миколаївської області сприятлива для вирощування соняшнику і входить до десятки провідних регіонів України по вирощуванню цієї культури, виробляючи щорічно понад 8% його загальнодержавного валового збору. У поточному році по виробництву насіння соняшнику область посідає 5 місце по Україні.

Протягом 2002-2004 років поступово збільшується виробництво соняшникового насіння та продуктів його переробки, рівень його споживання на душу населення, а це є підґрунтям створення умов для формування та ефективного функціонування регіонального ринку соняшнику.

Науковими працями українських вчених — П.М.Макаренка,

О.М.Шпичака, П.Т.Саблука, В.В.Юрчишина та інших, охоплено більшість питань, що стосуються ринку соняшнику і продуктів його переробки. Разом з тим, серед цих питань більшість — дослідження в масштабах країни і мало праць, в яких би розглядалися проблеми ефективності виробництва і регулювання ринку соняшника та продуктів його переробки в окремих регіонах.

Саме розгляд цих питань в Миколаївській області є завданням нашого дослідження. Вивчити та проаналізувати стан ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки на Півдні України.

Серед усіх підгалузей сільського господарства саме виробництво насіння соняшнику відрізняється найбільшою прибутковістю та ліквідністю. За період 2000-2004 років в Миколаївській області сільськогосподарські підприємства (що ведуть у повному обсязі бухгалтерський облік) щорічно отримували в середньому по 44 млн.грн. прибутку від реалізації цієї технічної культури. При цьому рівень її рентабельності коливався в межах 48-74 відсотків (табл.1).

Таблиця 1

**Рівень рентабельності соняшнику
в контексті сільськогосподарських культур, %**

Культура	2000 р	2001 р	2002 р	2003 р	2004 р
Соняшник	48,1	58,9	67,9	73,9	49,3
Зернові культури	42,4	43,4	15,4	38,1	15,8
Цукрові буряки	-14,1	14,5	13,5	14,3	21,2
Овочі	-7,2	-0,2	9,8	21,8	15,3

Високий рівень прибутковості соняшнику обумовлений відносно низькими виробничими витратами і порівняно високою реалізаційною ціною. Так, у 2004 році ціна реалізації цієї олійної культури в середньому становила 114,97 грн. за ц при собівартості виробництва 65,51 гривень.

У поточному році в зв'язку із збільшенням виробництва спостерігається підвищення обсягів реалізації соняшнику. Так, за 11 місяців 2005 р. сільгоспідприємствами було продано 123,3

тис.т насіння, що на 24,4 тис.т (на 24,6%) більше, ніж за відповідний період минулого року.

Щодо середніх цін реалізації соняшнику аграрними підприємствами по всіх каналах, то вони характеризуються суттєвими коливаннями. Доречно наголосити, що на ціни впливають два фактори — якість продукції та строки її реалізації.

Незважаючи на зниження закупівельної ціни на насіння соняшнику, відпускна ціна на олію у сільськогосподарських підприємствах проти відповідного періоду минулого року зросла на 18,9% і склала у січні — листопаді 2005 року 3150,8 грн. за тону (у січні — листопаді 2004 року — 2650,7 грн.).

В області промисловою переробкою насіння соняшнику займається близько 150 підприємств, юридичних осіб, забезпечуючи споживчий ринок олією соняшnikовою нерафінованою. За 2004 рік ними було вироблено 45,8 тис.т олії, що у 57 разів більше, ніж у 2000 році (табл.2). Значне зростання обсягів виробництва обумовлено появою нового потужного виробника — ВАТ “Агро експорт”, яке розпочало свою діяльність у лютому минулого року.

Таблиця 2

Виробництво олії соняшnikової в Миколаївській області

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	Січень-листопад 2005 р.*
Олія соняшnikова нерафінована, т	7058	7250	4387	3632	45846	22989
Темп приросту(зниження), у % до попереднього року	-13,5	-2,7	-39,5	-17,3	у 12 р.б.	-42,1

* Дані за 2005 рік наведено на підставі щомісячного спостереження, яким охоплено великі, середні та вагомі за обсягами малі підприємства

Виробниками олії широко використовується давальницька схема. Так, у 2004 році із сировини замовників випущено дві третини загальнообласного обсягу виробництва олії, а за 11 місяців 2005 року цей показник зріс до 98%. У січні-листопаді 2005 року випущено 23 тис.т олії.

Порівняно з відповідним періодом минулого року обсяг виробництва зменшено на 42,1 %, що пов'язано з тимчасовим припиненням виробничої діяльності ВАТ “Агро-експорт” у липні-жовтні ц.р.

Серед міст та районів області абсолютним лідером по виробництву олії у січні-листопаді цього року та у 2004 році були підприємства обласного центру, якими забезпечено близько 90% загального випуску олії. За 2002-2004 р.р. на споживчому ринку області ціни на олію зросли на 25,9%, що дещо менше, ніж на продовольчі товари в цілому (на 29,5%).

Якщо у грудні 2001 р. в торговій мережі області середня ціна на олію складала 5,78 грн. за літр, то у цьому ж місяці 2004 року — вже 6,44 грн. Цінові зміни на цей товар за вище означений період визначились різними тенденціями. Впродовж перших двох років зафіксовано незначне зниження цін — на 0,3 та 0,5 %, відповідно.

Проте в 2004 році, головним чином, через неврожай соняшнику, відбулось істотне (на 26,9%) подорожчання олії, котре спостерігалось щомісячно на 0,4-8,9%, за винятком січня, коли ціна знизилась в ціні на 0,2%.

Споживання олії населенням степової зони відображено в таблиці 3.

За даними Київського науково-дослідного інституту рекомендована норма споживання олії на одну особу становить 12,6 кг на рік. У 2004 році середньодушове споживання цієї продукції в області дорівнювало 15,5 кг, що на 19,2 % вище загальнодержавного рівня.

Це найвищий показник за останні десять років. Порівняно з 2000 роком споживання олії однією особою збільшилося на 46,2%.

Виробництво соняшнику має стратегічне значення для розвитку економіки держави. Обсяги валового збору повинні забезпечувати повне задоволення потреб населення в олії, тваринництво - у білкових кормах та сприяти збільшенню експортного потенціалу країни.

Таблиця 3

Споживання олії населенням степової зони (на одну особу, кілограмів)

Області	2000 р	2001 р	2002 р	2003 р	2004 р
Україна	9,1	10,0	10,7	11,3	13,0
Дніпропетровська	10,7	11,6	12,0	12,6	14,8
Донецька	10,3	11,3	11,9	12,1	14,0
Запорізька	11,3	12,0	12,0	12,6	14,6
Кіровоградська	9,8	10,5	11,1	11,1	14,0
Луганська	10,6	11,5	11,7	12,8	13,5
Миколаївська	10,6	11,6	12,2	12,7	15,5
Одеська	10,7	11,6	12,2	12,1	13,4
Херсонська	9,7	10,2	10,0	11,7	13,5

Бажано зазначити, що торік область посідала одне із перших місць по споживанню цього продукту не тільки серед регіонів Степової зони, а й країни в цілому. Для цього необхідно стати на інтенсивний шлях виробництва соняшнику, що означає: якісне насіння, культура землеробства, в першу чергу додержання сіво-змін (адже, соняшник, не варто повертати на теж саме поле раніше, ніж через сім років), продуктивна техніка, достатня кількість добрив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк В.М. Напрямки розвитку виробництва олійних культур в Україні //Економіка АПК. - 1999.- №10.-С.76-82.
2. Побережна А.А. Світове виробництво та ринок соняшнику //Економіка АПК. - 2002.-№ 4.-С.102-105.
3. Побережна А.А. Виробництво, продаж та переробка насіння соняшнику на Півдні України //Економіка АПК. - 2000.-№ 3.-С.90-95.